

ROZDZIAŁ 16

PROEKOLOGICZNA DZIAŁALNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW SEKTORA CHEMICZNEGO

Abstrakt

Koncepcja zrównoważonego rozwoju coraz bardziej wkomponuje się w organizacyjno - gospodarczą rzeczywistość Polski, co widoczne jest m. in. w racjonalizacji postaw i zachowań przedsiębiorstw w stosunku do środowiska. Wydaje się, iż przyjęcie koncepcji zrównoważonego rozwoju jest jedyną, właściwą drogą postępowania, gdyż wraz z wejściem Polski do UE rynek wewnętrzny Polski - który jest obecnie nadal jedynym rynkiem dla wielu miejscowych przedsiębiorstw - został poddany regułom Unii, stając się jednocześnie międzynarodowym rynkiem globalnej konkurencji. Jednym z warunków sprostania jej wymogom jest formułowanie przez polskie przedsiębiorstwa trafnych strategii rozwoju i skuteczne ich realizowanie. Nie może zatem zabraknąć w nich działań proekologicznych, które przejawiają się m. in. we wdrażaniu systemu zarządzania środowiskowego, bądź też realizacji programów środowiskowych.

Jednym z podstawowych programów środowiskowych realizowanych przez przedsiębiorstwa przemysłu chemicznego jest program Odpowiedzialność i Troska. Z uwagi na fakt, iż przemysł chemiczny kojarzony jest jeszcze ciągle z „przemysłem silnie zanieczyszczającym środowisko przyrodnicze” w artykule podjęto próbę przedstawienia działań proekologicznych podejmowanych w ramach Programu Odpowiedzialność i Troska na przykładzie przedsiębiorstwa przemysłu chemicznego.

Słowa kluczowe: ochrona środowiska, działania proekologiczne, przemysł chemiczny, Program Odpowiedzialność i Troska

Wprowadzenie

Przemysł chemiczny jako jeden z pierwszych podjął wysiłek wprowadzania nowoczesnych programów zarządzania środowiskowego (co stanowi przejaw realizacji zasad zrównoważonego rozwoju), certyfikatów ekologicznych, wdrażania czystszych i bezpiecznych technologii oraz systemu szerokiego informowania społeczności o swojej działalności. Ta gałąź przemysłu w skuteczny i dynamiczny sposób zminimalizowała negatywne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze, przełamując tym samym bariery psychologiczne na rzecz wykreowania wśród społeczeństwa wizerunku przemysłu przyjaznego środowisku. Efekty te przedsiębiorstwa zawdzięczają między innymi funkcjonującym w nich systemom zarządzania środowiskowego (normy serii ISO 14000, EMAS), jak też realizacji różnorodnych programów prośrodowiskowych takich jak np. Program Odpowiedzialność i Troska¹.

---

¹ Program Odpowiedzialność i Troska (OiT), angielska nazwa tego programu to Responsible Care (RC). Nazwy te w niniejszym artykule stosowane będą zamiennie.

W artykule przedstawiona zostanie charakterystyka Programu wraz z przykładem jego funkcjonowania w Zakładach Azotowych w Tarnowie- Mościcach S.A.

Program Odpowiedzialność i Troska-podstawowe zagadnienia

Program Odpowiedzialność i Troska (OiT) jest dobrowolnym² programem prośrodowiskowym, który został zainicjowany w Kanadzie w latach 80. XX wieku przez Kanadyjskie Stowarzyszenie Przemysłu Chemicznego. Kanadyjczycy oparli go o istniejący już w USA program o nazwie CAER (Community Awareness and Emergency Response - Świadomość Społeczna i Działanie w Nagłych Sytuacjach), czyniąc CAER³ jednym z głównych kodeksów postępowania w siedmiu kodeksach całego Programu OiT. Stanowi on międzynarodowy instrument działań proekologicznych. Realizowany jest w 46 krajach na świecie (ponad 85% produkcji chemicznej wytwarzana jest przez uczestników Programu). Świadczy to o globalnym uznaniu i akceptacji dla tego Programu na forum międzynarodowym. W Europie uczestniczą w nim praktycznie wszystkie liczące się przedsiębiorstwa chemiczne i koncerny, tu też można zaobserwować największy rozwój OiT⁴. Jego promocją i koordynacją na naszym kontynencie zajmuje się Europejska Rada Przemysłu Chemicznego CEFIC z siedzibą w Brukseli.

Ideą tego Programu jest dobrowolne zadeklarowanie się przedsiębiorców do tego, iż warunki, w jakich realizują oni procesy wytwórcze będą ciągle modyfikowane tak, aby systematycznie zmniejszało się negatywne oddziaływanie przedsiębiorstw na wszystkie elementy środowiska naturalnego. Ponadto musi nastąpić poprawa funkcjonowania podmiotów zarówno od strony technicznej, jak i socjalnej. Należy przez to rozumieć: poprawę bezpieczeństwa technicznego, prewencyjne zarządzanie w zakresie zdrowia pracowników oraz społeczności lokalnej. Realizacja Programu obejmuje zatem trzy obszary działania: ochronę środowiska, ochronę zdrowia i bezpieczeństwa. Wszystkie wytyczne, wskaźniki i zalecenia podporządkowane są specyfice sektora (Guidance Responsible Care Management System for Health, Safety and Environment, 1995).

Program ten może realizować każde przedsiębiorstwo należące do przemysłu chemicznego bez względu na wielkość, jak i stopień uciążliwości dla otoczenia.

Do głównych zasad OiT zaliczyć należy (Rothery, 1999, s. 144- 145):

- rozpoznać obawy miejscowej społeczności dotyczące środków chemicznych oraz działalności przedsiębiorstwa i odpowiednio na nie zareagować;
- opracować technologie i produkować chemikalia, które mogą być w bezpieczny sposób wytwarzane, transportowane, używane i wyrzucane;
- w swoim planowaniu dotyczącym wszystkich teraźniejszych oraz nowych wyrobów i procesów nadać pierwszeństwo problemom zdrowia, bezpieczeństwa i problemom środowiskowym;
- natychmiast informować przedstawicieli władz, pracowników, klientów oraz opinię publiczną o danym środku chemicznym stanowiącym zagrożenie dla zdrowia lub środowiska oraz zalecić odpowiednie środki ostrożności;
- udzielić klientom porady dotyczącej bezpiecznego używania, transportu i wyrzucania środków chemicznych;
- kierować swoimi zakładami i obiektami w sposób, który chroni środowisko oraz zdrowie i

² Jest on obligatoryjny jedynie dla przedsiębiorstw posiadający status ICCA. Por.: A. Krześlak, Program „Odpowiedzialność i Troska” w Polsce, w: red. B. Poskrobko, Sterowanie ekorozwojem, t. II, Wyd. PB, Białystok 1998, s. 167- 175.

³ Program CAER stanowił również wzorzec przy tworzeniu polityki Stowarzyszenia Producentów Chemii.

⁴ Realizacja programu OiT w Szwajcarii zob: Schweizerische Gesellschaft für Chemische Industrie, Anleitung zur Umsetzung von Responsible Care, Zürich 1994.

zapewnia bezpieczeństwo pracowników oraz społeczeństwa;

- poszerzać wiedzę przez prowadzenie lub wspieranie badań dotyczących zdrowia, bezpieczeństwa i środowiskowego oddziaływania własnych wyrobów, procesów oraz odpadów;
- współpracować z innymi instytucjami i organizacjami nad rozwiązaniem problemów powstałych w przeszłości, podczas postępowania z niebezpiecznymi substancjami i ich zagospodarowaniem;
- wraz z rządem i innymi organizacjami uczestniczyć w tworzeniu odpowiedzialnego prawa, przepisów i norm, aby zapewnić bezpieczeństwo publiczne, bezpieczeństwo stanowiska pracy i środowiska;
- promować zasady i praktyki odpowiedzialnego postępowania poprzez dzielenie się doświadczeniem i oferowanie pomocy innym, którzy produkują używają i transportują chemikalia lub pozbywają się ich.

Podstawą tego Programu jest nawiązanie i utrzymanie otwartego i szczerego kontaktu zarówno z kontrahentami, społecznością lokalną, jak i władzami lokalnymi, aby pokazać, że przedsiębiorstwa należące do przemysłu chemicznego, który uważany jest za jeden z czołowych pod względem negatywnego oddziaływania na środowisko, biorą odpowiedzialność za swoje działania. Symbolicznie działanie takie zostało ujęte w wizerunku przedstawiającym dłoń okalającą znak chemicznej molekule, co przyjęto za symbol Programu OiT. Posługiwanie się nim świadczy o głębokim, dobrowolnym zaangażowaniu światowego przemysłu chemicznego w efektywne działania zapewniające: realizację zasad ekoetyki, poprawę warunków pracy, wzrost bezpieczeństwa funkcjonowania instalacji wytwórczych oraz stały kontakt z otoczeniem. W praktyce jest to widoczne przede wszystkim w podejmowanych przez przedsiębiorstwa zadaniach, przedsięwzięciach ekologicznych, których realizacja wymaga dużych nakładów finansowych. Do wymiernych efektów tych przedsięwzięć zaliczyć można np. redukcję emitowanych zanieczyszczeń, poprawę warunków pracy pracowników, stanu zdrowotnego pracowników (jest to głównie wynikiem większego bezpieczeństwa procesów produkcyjnych), jak również pozytywny wpływ i utrzymanie dobrego kontaktu ze społecznością lokalną⁵.

Przedsiębiorstwa w ramach realizacji Programu OiT zobowiązane są do:

- przyjęcia świadomej odpowiedzialności za bezpieczeństwo ludzi i stan środowiska w
- sposób całkowicie dobrowolny, niewymuszony przez normy i przepisy prawne;
- uznania w pierwszej kolejności: aktywności osobowej ludzi, przemysłanych zmian organizacyjnych i umiejętnego zarządzania, czynników zasadniczych w osiągnięciu dostrzegalnej zmiany w podejściu do spraw bezpieczeństwa i ochrony środowiska;
- uznania za priorytet poszukiwania środków i ich przeznaczenia na stopniową modernizację zakładu prowadzącą do oszczędności energii, zmniejszenia produkcji odpadów, ścieków, emisji zanieczyszczeń do powietrza;
- wzajemnego powiązania zakładów i społeczności lokalnej w kierunku wypracowania systemu współpracy i współodpowiedzialności za bezpieczeństwo i właściwy stan środowiska;
- propagowania Programu Odpowiedzialność i Troska oraz jego wiodących zasad wśród jednostek produkcyjnych niezrzeszonych w Polskiej Izbie Przemysłu Chemicznego, a także na zewnątrz w pozostałych krajach Europy Środkowej i Wschodniej.

Wytyczne Programu obejmują (Wójtowicz, 1995, s. 24-25):

---

⁵Por.: Efekty działań proekologicznych przedsiębiorstwach należących do przemysłu chemicznego w: A. Krześlak, Program Odpowiedzialność i Troska w Polsce, w: B. Poskrobko (red.), Sterowanie ekorozwojem, t. II, Wyd. PB, Białystok 1998 s. 175; T. Dyllick, F. Belz, U. Schneidewind, Ökologie und Wettbewerbsfähigkeit, Verlag Hanser, München Wien 1997, s.97.

- przyjęcie i poddawanie regularnemu przeglądowi polityki w zakresie ochrony środowiska i ustalenia sposobów jej realizacji;
- umacnianie wśród pracowników wszystkich szczebli indywidualnego poczucia odpowiedzialności za środowisko;
- przewidywania wpływu na środowisko nowych procesów i produktów oraz monitorowanie skutków bieżącej działalności dla lokalnego środowiska;
- minimalizowanie ujemnych dla środowiska efektów wszystkich działań i podejmowanie kroków dla zmniejszenia do minimum odpadów oraz oszczędności surowców;
- zastosowanie niezbędnych środków przeciwdziałających przypadkowym zanieczyszczeniom;
- ustalenie we współpracy z władzami publicznymi procedur postępowania stosowanych do zminimalizowania skutków potencjalnych wypadków;
- udostępnienie społeczeństwu informacji koniecznych do zrozumienia potencjalnych skutków działalności przedsiębiorstw dla środowiska i pozytywne reagowanie na opinie społeczeństwa w tej sprawie;
- dostarczanie władzom publicznym odpowiednich informacji i pomaganie im w ustanawianiu właściwych przepisów w zakresie ochrony środowiska;
- udzielanie klientom odpowiednich wskazówek w zakresie bezpieczeństwa przesyłania, stosowania i utylizacji produktów wytwarzanych przez przedsiębiorstwo;
- zapewnienie, aby kontrahenci pracujący na rzecz przedsiębiorstwa stosowali te same standardy w zakresie ochrony środowiska;
- dostarczanie informacji niezbędnych dla ochrony środowiska w przypadku transferu technologii;
- promowanie badań w zakresie rozwoju procesów i produktów nieszkodliwych dla środowiska.

Realizacja Programu OiT rozpoczyna się od podjęcia przez kierownictwo najwyższego szczebla decyzji o przystąpieniu do niego. Następnie dokonywana jest analiza istniejących w przedsiębiorstwie słabych i mocnych stron oraz ewidencjonowanie elementów związanych ze zdrowiem, środowiskiem i bezpieczeństwem. Pozwala to na zdefiniowanie celów i kierunków działania, jak też określenie hierarchii ważności, czyli następuje określenie struktury organizacyjnej i podziału odpowiedzialności oraz ustalenie wymagań potrzebnych do osiągnięcia przyjętych założeń, jak też ustalenie kolejności wykonywanych działań a następnie ich realizacja. Ostatnim etapem jest sprawdzenie i weryfikacja efektów⁶ oraz skutków podjętych działań. Program OiT w ramach działania systematycznego i zgodnego z mechanizmem wdrażania głównych jego wytycznych pozwala przedsiębiorcom przede wszystkim na: podejmowanie przemyślanych decyzji dotyczących aspektów środowiskowego oddziaływania; działanie aktywne i adekwatne do nowych rozwiązań i regulacji prawnych w zakresie ochrony środowiska, ochrony zdrowia i bezpieczeństwa stosowanych procesów wytwórczych; uzyskanie wglądu w mechanizmy procesów produkcyjnych, generujących zanieczyszczenia; poprawę warunków bezpieczeństwa prowadzonych procesów technologicznych i logistycznych; dodatkową możliwość redukcji kosztów operacyjnych i poprawy jakości produktu; zwiększenie motywacji personelu; poprawę wizerunku firmy poprzez zmianę odbioru społecznego i odejście od stereotypów "firma chemiczna truciciel"; zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstwa oraz spełnienie rynkowego i społecznego

---

⁶ W Polsce zgodnie z sugestiami Ministerstwa Środowiska przedsiębiorstwa wdrażające program OiT na ostatnim etapie wdrożenia poddawane są weryfikacji poprzez system audytów i przyznawanie są w ich następstwie Certyfikaty Realizatora programu Odpowiedzialność i Troska. Ugruntowuje to wiarygodność podejmowanych i deklarowanych przez przedsiębiorstwa celów i zadań, a co za tym idzie, potwierdza rangę programu jako systemu działań i dialogu ekologicznego.

wymogu "troski o środowisko"; stosowanie logo Programu jako symbolu etyki biznesu; większą atrakcyjność dla zatrudnionych, klientów i inwestorów; poprawę stosunków z władzami, grupami proekologicznymi i społecznością lokalną.

Program Odpowiedzialność i Troska w Polsce

W Polsce Program realizowany jest od 1992 roku. Bezpośredni nadzór nad jego realizacją pełni Polska Izba Przemysłu Chemicznego – Związek Pracodawców. Kapituła Programu Odpowiedzialność i Troska w skład której wchodzi między innymi przedstawiciele resortów: Ministerstwa Środowiska i Ministerstwa Gospodarki zajmuje się jego rozpowszechnieniem, promocją, wytyczaniem kierunków działania. Sprawuje również nadzór merytoryczny. Za koordynację wszelkich działań wykonawczych Programu odpowiada Sekretariat Programu, który w Polsce tworzy obecnie spółka „Chemeko” z siedzibą we Włocławku.

Tabela 1. Polskie firmy realizujące Program Odpowiedzialność i Troska

Lp.	Nazwa	Data przystąpienia
1.	Zakłady Chemiczne Zachem S.A. Bydgoszcz	maj 1994
2.	Zakłady Azotowe w Tarnowie Mościcach S.A. Tarnów	lipiec 1994
3.	Zakłady Azotowe Kędzierzyn SA, Kędzierzyn-Koźle	wrzesień 1994
4.	„Anwil” SA, Włocławek	maj 1995
5.	Zakłady Chemiczne "Organika - Sarzyna", Nowa Sarzyna	grudzień 1995
6.	Zakłady Azotowe "Puławy" S.A., Puławy	grudzień 1995
7.	Zakłady Chemiczne "Police" S.A., Police	kwiecień 1996
8.	Zakłady Chemiczne i Tworzyw Sztucznych "Boryszew" S.A., Sochaczew	czerwiec 1996
9.	Polski Koncern Naftowy Orlen S.A., Płock	sierpień 1997
10.	Zakłady Chemiczne "Rokita" S.A., Brzeg Dolny	luty 1998
11.	Zakłady Chemiczne "Organika" S.A., Łódź	czerwiec 1998
12.	Zakłady Chemiczne "Luboń" Sp. z o.o., Luboń	grudzień 1999
13.	Fosfan S.A., Szczecin	maj 2000
14.	Henkel Polska S.A., Racibórz	maj 2000
15.	Brenntag Polska Sp. z o.o., Kędzierzyn-Koźle	czerwiec 2000
16.	Petrochemia-Blachownia S.A., Kędzierzyn-Koźle	lipiec 2000
17.	Zakłady Tworzyw Sztucznych "Erg" w Pustkowie S.A., Pustków	październik 2000
18.	Synteza S.A., Kędzierzyn-Koźle	październik 2000
19.	Orchem Sp. z o.o. Dystrybutor Surowców Chemicznych, Łódź	grudzień 2000
20.	Messer Polska Sp. z o.o., Chorzów	marzec 2001
21.	Shell Chemicals North East Europe- Warszawa	sierpień 2001
22.	Chemman S.A., Warszawa	sierpień 2001
23.	Novol Sp. z o.o., Komorniki	maj 2002
24.	Ashland Poland Sp. z o.o. Zakład Produkcji Żelkotu, Miszewo	maj 2002
25.	Nordmann Rassmann Polska Sp. z o.o., Warszawa	maj 2002
26.	Kosmet Rokita Sp. z o.o., Brzeg Dolny	sierpień 2002
27.	Inowrocławskie Kopalnie Soli "Solino" S.A., Inowrocław	wrzesień 2002
28.	Arnaud Polska Spółka z o.o., Poznań	wrzesień 2002
29.	Basell Orlen Polyolefins Sp. z o.o., Płock	wrzesień 2003

30.	Polski System Recyklingu Organizacja Odzysku S.A., Warszawa	październik 2003
31.	Branżowa Organizacja Odzysku S.A., Tarnów	październik 2003
32.	Hamburska Spółka Handlowa H.S.H. Sp. z o.o.	styczeń 2004
33.	Conlac Chemia Partner	maj 2004
34.	Donauchem Polska Sp. z.o.o, Poznań	wrzesień 2004
35.	Orlen Asphalt Sp. z.o.o Płock	styczeń 2005
36.	WARTEL Spółka Jawna, Kędzierzyn – Koźle	styczeń 2005
37.	Carbon Black Polska Sp. z.o.o, Jasło	październik 2005
38.	Orlen Eko Sp. z.o.o, Płock	październik 2005
39.	Rokita –Agro S.A.	październik 2005

Źródło: www.rc.com.pl

Realizacja Programu Odpowiedzialność i Troska na przykładzie Zakładów Azotowych w Tarnowie- Mościcach S.A.

Jednym z priorytetowych zagadnień dla Zakładów Azotowych w Tarnowie-Mościcach S.A. (ZAT-S.A.) jest troska o środowisko naturalne. Podejmując szereg inicjatyw na rzecz ochrony środowiska przedsiębiorstwo to dąży do minimalizacji negatywnego oddziaływania na otoczenie, zaś chcąc być jak najbardziej wiarygodnym dla kontrahentów i społeczeństwa prowadzi otwartą politykę informacyjną.

Jedną z podjętych inicjatyw pozwalających na zmniejszenie uciążliwości środowiskowej przez ZAT-S.A. było przystąpienie w 1994 roku do Programu Odpowiedzialność i Troska. W lipcu 1994 roku podpisana została deklaracja o dobrowolnym uczestnictwie przedsiębiorstwa w tym prośrodowiskowym Programie. Podjęto wówczas szereg zadań na rzecz ciągłego zmniejszania uciążliwości przedsiębiorstwa w odniesieniu do środowiska naturalnego, poprawy bezpieczeństwa i ochrony zdrowia pracowników. ZAT-S.A. wywiązało się z postawionych sobie zobowiązań środowiskowych, dzięki czemu spełniło wymagania Programu i od czerwca 1996 roku ma pełne prawo używania nazwy i logo Programu. W trzy lata później przedsiębiorstwo uzyskało Certyfikat Realizatora Programu Odpowiedzialność i Troska.

Dzięki wykazywanej przez przedsiębiorstwo trosce o środowisko naturalne, poczuciu odpowiedzialności zarówno za swoich pracowników, jak i społeczność lokalną, prowadzonej otwartej polityce informacyjnej, realizacji wyznaczonych zadań ekologicznych ZAT- S.A. uzyskało liczne nagrody, wyróżnienia i certyfikaty. Do najważniejszych zaliczyć należy skreślenie ZAT- S.A. w czerwcu 2001 roku z listy przedsiębiorstw uciążliwych dla środowiska tzw. „Listy 80”, otrzymanie w 2002 roku tytułu Firmy Przyjaznej Środowisku, jak i tytułu Lidera ekologii.

Realizacja zadań proekologicznych w ramach Programu jakie postawił sobie ZAT-S.A. pozwoliła na osiągnięcie wymiernych efektów ekologicznych. Odnieść to należy przede wszystkim do systematycznego zmniejszania negatywnego oddziaływania przedsiębiorstwa na środowisko pomiędzy rokiem 1990 (data wpisania zakładów na „Listę 80”), a rokiem 2004, co skutkowało spadkiem:

- emisji równoważnej 9,8 razy;
- emisji pyłu 53 razy (związane głównie z modernizacją elektrociepłowni, wymianą elektrofiltrów);
- emisji benzenu 32 razy (wynik hermetyzacji z zastosowaniem absorpcji odgazów z odwietrzeń zbiorników stokażowych);
- emisji cykloheksanu 20 razy, tlenku węgla 10 razy (efekt budowy instalacji katalitycznego spalania tlenku węgla i związków organicznych);

- emisji tlenków azotu 2,4 razy (związane z zastąpieniem starych jednostek produkcji kwasu azotowego nowoczesnymi instalacjami: kwasu dwucisnieniowego 700 Mg/d i kwasu azotowego stężonego);
- ilości odprowadzanego ze ściekami ładunku azotu amonowego 208 razy (wynik ograniczenia ilości związków azotu odprowadzanego do środowiska);
- ilości pobranej wody 2,3 razy, ścieków 3,6 razy (związane głównie ze zmniejszeniem energochłonności procesów i zaostrzenia dyscypliny rozbiórów wody);
- ilości odprowadzanego ze ściekami ładunku ChZT 69 razy (wynik szeregu przedsięwzięć m.in. identyfikacji źródeł, eliminacji dopływów, modernizacji oczyszczalni);
- ilości wytworzonych odpadów 1,9 razy zaś ilości odpadów składowanych 7,7 razy.

Najlepszym potwierdzeniem efektywności proekologicznych działań jest sąsiedztwo przyrody, której rzadkie gatunki roślin i zwierząt występują na terenie ZAT- S.A..

ZAT- S.A. w pełni wdraża i realizuje zasady Programu OiT. Budowa Programu oparta na podejściu stosowanym w systemach zarządzania przedsiębiorstwami: planuj- wykonaj- sprawdzaj – działaj wymaga od ZAT- S.A. dążenia do ciągłej poprawy. Widoczne jest to w działaniach planowanych na każdy kolejny rok, jak i w przyjętej przez przedsiębiorstwo polityce zarządzania. Od roku 2000 przyjmowane do realizacji zadania, prezentowane są w dokumencie „Deklaracja Programu Odpowiedzialność i Troska”. Corocznie ZAT- S.A. publicznie rozlicza się z przyjętych do realizacji zadań w ramach Programu OiT. Deklaracja przyjęta przez przedsiębiorstwo na rok 2006 dotyczy poprawy w zakresie: ochrony środowiska; poprawy bezpieczeństwa procesowego i bezpieczeństwa pracy; zdrowia i profilaktyki zdrowotnej, komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej. Szczegółową deklarację na rok 2006 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Deklaracja działań do realizacji w ramach Programu OiT na rok 2006

Działania w zakresie ochrony środowiska			
Lp.	Tytuł zadania	Opis działań stanowiących realizację zadania	Planowane efekty
1.	Modernizacja układu wody zasilającej w elektrociepłowni.	Kontynuacja zadania z 2005r. Zabudowa dwóch agregatów pomp wody zasilającej z regulacją wydajności z dostosowaniem zasilania elektrycznego oraz instalacji AKP.	Zmniejszenie o około 5 700 MWh/rok zużycia energii elektrycznej przez pompy wody zasilającej oraz zwiększenie bezpieczeństwa i niezawodności ruchu kotłów EC 2.
2.	Podwyższenie sprawności w obiegu chłodniczym elektrociepłowni.	Kontynuacja zadania z 2005r. Zabudowa dwóch nowych pomp.	Zwiększenie podaży energii elektrycznej, poprawa sprawności obiegu chłodniczego, zwiększenie bezpieczeństwa funkcjonowania obiegów wodnych EC 2, zmniejszenie zużycia energii elektrycznej na potrzeby własne EC 2 o około 1 600 MWh/rok.

3.	Modernizacja węzła odprowadzania ścieków z wytwórni tarnoformu.	Adaptacja tacy w obiekcie E – 91 na basen ścieków lub przystosowanie zbiornika o pojemności 500 m ³ w obiekcie E-92 jako zbiornika retencyjnego ścieków. Montaż 2 sztuk pomp oraz wykonanie orurowania.	Likwidacja potencjalnych zagrożeń wynikających z awarii np. w przypadku katastrofy budowlanej basenu ścieków.
4.	Obniżenie równoważnego poziomu dźwięku na zewnątrz ZAT-S.A.	Zmiana lokalizacji wydmuchu CO ₂ i zabudowy tłumika na instalacji V Rozkładni Metanu.	Obniżenie hałasu emitowanego z instalacji V Rozkładni Metanu poniżej 45 dB.
5.	Realizacja wyburzeń obiektów i nieczynnych instalacji.	Realizacja wg przyjętego harmonogramu wyburzeń obiektów oraz Instalacji Półspalania i PCV będących w likwidacji.	Sprzedż odzyskanego złomu i utylizacja odpadów (gruz, materiały izolacyjne, i inne) pochodzących z likwidowanych obiektów i instalacji.

Działania w zakresie poprawy bezpieczeństwa procesowego i bezpieczeństwa pracy

Lp.	Tytuł zadania	Opis działań stanowiących realizację zadania	Planowane efekty
1.	Modernizacja jednego z obiegów układu chłodniczego pompowni z.	Wyłączenie z eksploatacji starej chłodni celkowej i zastąpienie jej istniejącą, zmodernizowaną chłodnią o lepszych parametrach hydraulicznych. Wykonanie nowych odcinków kolektorów wodnych.	Podniesienie poziomu technicznego instalacji, poprawa zdolności chłodniczej w obiegu siarczanowym, zwiększenie pewności ruchu instalacji oraz zmniejszenie nakładów finansowych na prowadzenie remontów.
2.	Budowa węzła filtracji wody chłodzącej dla potrzeb instalacji destylacji kaprolaktamu.	Zabudowa węzła filtracji na zasilaniu wodą dunajcową pompowni K-11.	Poprawa jakości wody, a w konsekwencji zmniejszenie ilości zużywanej wody na jednostkę produkcji kaprolaktamu oraz ograniczenie postojów instalacji i zmniejszenie strat z tytułu ograniczenia produkcji.
3.	Ocena spełnienia przez ZAT-S.A. zasadniczych wymagań dla maszyn i elementów bezpieczeństwa wynikających z dyrektywy	Przegląd maszyn i urządzeń pod kątem spełnienia wymagań Dyrektywy Maszynowej wprowadzonej Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie zasadniczych wymagań dla	Opracowanie sprawozdania z przeglądu maszyn i urządzeń, zwiększenie nadzoru w zakresie użytkowania maszyn pod kątem bezpieczeństwa i higieny pracy.

	maszynowej.	maszyn i elementów bezpieczeństwa.	
4.	Aktualizacja planu operacyjno-ratowniczego ZAT-S.A.	Dostosowanie Planu Operacyjno –Ratowniczego ZAT-S.A. do wymagań prawnych obowiązujących w tym zakresie oraz zapisów Zewnętrznego Planu Operacyjno - Ratowniczego Państwowej Straży Pożarnej w Tarnowie.	Zapewnienie spójnego podejścia, wynikającego z wymienionych dokumentów, przy podejmowaniu działań ratowniczych przez jednostki organizacyjne ZAT–S.A. oraz służby zewnętrzne.

Działania w zakresie zdrowia i profilaktyki zdrowotnej

Lp.	Tytuł zadania	Opis działań stanowiących realizację zadania	Planowane efekty
1.	Wprowadzenie systemu HACCP na instalacji wody pitnej.	Dostosowanie systemu na instalacji wody pitnej do zasad HACCP, gwarantujących bezpieczeństwo wody pitnej dla pracowników i odbiorców wody pitnej.	Wzrost bezpieczeństwa zdrowotnego pracowników i odbiorców wody pitnej.

Działania w zakresie komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej dot. obszaru tematycznego Programu Odpowiedzialność i Troska

Lp.	Tytuł zadania	Opis działań stanowiących realizację zadania	Planowane efekty
1.	Realizacja cyklicznych audycji w regionalnej rozgłośni prezentujących osiągnięcia i bariery środowiskowe.	Realizacja otwartej polityki informacyjnej oraz prezentacja konsekwencji prośrodowiskowych działań.	Wzmocnienie wizerunku ZAT-S.A. jako firmy realizującej „zrównoważony rozwój”.
2.	Publikacja i rozpowszechnienie wydawnictwa firmowego: raport środowiskowy.	Publikacja Raportu Środowiskowego zawierającego m.in. Deklarację na 2006r. i Rozliczenie zadań za 2005r.	Dotarcie do szerokiej rzeszy odbiorców zarówno lokalnych jak i autorytetów zewnętrznych.
3.	Organizacja tarnowskiej edycji akcji „drzewko za butelkę” (IV edycja).	Przeprowadzenie akcji w tarnowskich szkołach podstawowych i gimnazjach.	Poszerzenie świadomości prośrodowiskowej wśród młodzieży szkolnej. Nasadzenie drzew w szkołach uczestniczących w akcji.
4.	Zorganizowanie „dni otwartych” dla młodzieży szkolnej, pracowników i ich rodzin, połączonych z obchodami święta	Akcentowanie otwartości, ciągłości i konsekwencji prośrodowiskowych działań.	Poszerzenie wiedzy wśród pracowników i ich rodzin nt. realizacji Programu OiT.

	pracowników.		
5.	Współorganizacja konkursu ekologicznego dla uczniów szkół licealnych w tarnowskiej w ramach obchodów Dnia Ziemi.	Współpraca przy organizacji konkursu (udział w komisji, przygotowanie pytań, ufundowanie nagród dla zwycięzców).	Poszerzenie świadomości prośrodowiskowej wśród młodzieży szkolnej.
6.	Wydanie dwóch dodatków ekologicznych do biuletynu TA.	Przygotowanie publikacji poszerzających wiedzę czytelników nt. działań proekologicznych oraz z zakresu bezpieczeństwa technicznego, podejmowanych przez ZAT-S.A.	Prezentacja firmy jako dbającej o środowisko i dobre relacje z otoczeniem.
Inne			
Lp.	Tytuł zadania	Opis działań stanowiących realizację zadania	Planowane efekty
1.	Nowelizacja polityki zarządzania ZAT-S.A.	Zweryfikowanie i rozpowszechnienie Polityki Zarządzania w kontekście aktualnej misji i strategii przedsiębiorstwa oraz zmieniających się wymagań otoczenia.	Wzrost świadomości pracowników i pozostałych interesariuszy odnośnie aktualnych celów strategicznych wyznaczonych przez Zarząd Spółki.

Źródło: Materiały Zakładów Azotowych w Tarnowie-Mościcach S.A.

Oprócz dążenia do systematycznego zmniejszenia negatywnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze przedsiębiorstwo spełnia wymagania prawne i dba o pozytywny wizerunek społeczny. Dlatego też można uznać, że ZAT S.A. poprzez stosowanie zasady zrównoważonego rozwoju znalazła swoje miejsce zarówno w społeczeństwie, jak i w środowisku.

Podsumowanie

Program OiT przyczynia się do kształtowania pozytywnego wizerunku przemysłu chemicznego przez lata utożsamianego z „trucicielem środowiska”. Pozwala on na nawiązanie dialogu pomiędzy wszystkimi zainteresowanymi stronami ochroną środowiska. Zdobywa on coraz większą popularność i uznanie również i w Polsce, gdzie realizowany jest przez 39 podmiotów. Przedsiębiorstwa przemysłu chemicznego chcą dzięki niemu osiągać założone cele ekologiczne, poprawić pozycję przedsiębiorstw chemicznych w oczach opinii publicznej, zwiększyć swoją konkurencyjność.

BIBLIOGRAFIA:

1. Dyllick T., Belz F., Schneidewind U., (1997), *Ökologie und Wettbewerbsfähigkeit*, Verlag Hanser, München Wien .
2. *Guidance Responsible Care Management System for Health, Safety and Environment*, Chemical Industries Association, (1995) Wlk. Brytania.
3. Krześlak A. (1998), Program „Odpowiedzialność i Troska” w Polsce, w: red. B. Poskrobko, *Sterowanie ekorozwojem*, t. II, Wyd. PB, Białystok
4. Rothery B. (1999), *ISO 14000 i ISO 9000*, Wyd. ALFA- WERO Sp. z.o.o., Warszawa.
5. Schweizerische Gesellschaft für Chemische Industrie (1994), *Anleitung zur Umsetzung von Responsible Care*, Zürich.
6. Wójtowicz A., *Odpowiedzialna troska*, „Ekopartner” 1995, nr 4
7. *Materiały Zakładów Azotowych w Tarnowie-Mościcach S.A.*
8. www.rc.com.pl